

RABIN KOTEL DA-DON

O židovstvu i kako doći i ostati u Zagrebu

Razgovor vodila: Tanja Lakić

Rabin dr. sc. Kotel Da-Don rođen je u Izraelu. Vjersko i rabinsko obrazovanje primio je u ješivi Ha-Kotel u Jeruzalemu (1987–1991) i u rabinskom i učiteljskom seminaru Midraš Sephardi u Jeruzalemu (1991–1995), gdje je završio i pedagojsko obrazovanje. Diplomirao je i na pravnom fakultetu sveučilišta Bar Ilan u Ramat Ganu (1991–1995). Od 1995. je član izraelske Odvjetničke komore. Tijekom 1996. i 1997. godine radio je kao profesor na Jewish Theological Seminary – University of Jewish Studies u Budimpešti, na fakultetima za rabinske i pedagoške studije. Doktorske studije iz židovske filozofije završio je 2006. godine. Od 1998. u Zagrebu djeluje kao glavni rabin u Hrvatskoj. Danas je duhovni vođa Židovske zajednice Bet Israel u Hrvatskoj te predaje na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Sretno je oženjen i otac četvero djece. (Podaci su preuzeti s: <http://www.bet-israel.com>)

Spectrum: Imali ste zanimljiv životni put. Studirali se i radili u Izraelu i Mađarskoj, a sada ste u Zagrebu. Kako to da ste došli baš u Hrvatsku?

Došao sam tu dok sam još bio student na rabinskom fakultetu u Jeruzalemu. Moj rabin me poslao u Zagreb da vodim službe za blagdane. Tako sam 1993. godine upoznao židovsku zajednicu u Hrvatskoj te su onda stvorene veze. Ponovno sam došao 1994, isto tako voditi službe. Ušao sam u brak 1995. godine; 1996. nisam imao veze sa zajednicom. Diplomirao sam 1995. i već tada me se zamolilo da dođem ovamo i budem rabin. To nisam planirao jer sam studirao i na pravnom fakultetu. Tako sam to odgodio za tri godine, do 1998. Na kraju 1998, nakon što sam već bio u Budimpešti godinu dana, odlučio sam da dođem ovamo godinu dana na probu i tu sam već deset godina.

Spectrum: Dolazak u novu zemlju nije lagan. Kako je Vaša obitelj reagirala – je li bilo poteškoća u prilagođavanju životu u Hrvatskoj? Obično studente teologije pitaju kako je to učiti hebrejski jezik, kako je Vama kao Hebreju bilo učiti hrvatski jezik?

Što se tiče prilagođavanja, to nije bio tako veliki problem. Moja žena je iz Budimpešte, i sama je dio europskog mentaliteta pa ga poznaje dobro. Mi smo se vrlo dobro i polako prilagodili. Danas imamo puno više prijatelja i poznanika koji nisu židovi nego židova. Jedan od razloga je i to da židovska populacija u Hrvatskoj nije tako velika. Mi smo tu vrlo dobro uklopljeni i umiješani u društvo. Zbog toga mogu reći da smo se vrlo dobro prilagodili. Što se tiče učenja hrvatskog jezika, to ipak nije bilo jednostavno. Iako sam učio drugi jezik, kao što je sam mađarski jezik, i predavao židovstvo na fakultetu u Mađarskoj, hrvatski jezik je zbog tih padeža bilo vrlo, vrlo teško učiti. Nakon što sam ga učio tek nekoliko mjeseci, krenuo sam razgovarati te od tada razgovaram. Tu i tamo imam greške i ne očekujem da ikada budem idealan što se tiče hrvatskog jezika. Na fakultetu ne predajem hrvatski, nego židovstvo.

Spectrum: Kroz više od 50 godina hrvatska židovska zajednica je živjela bez duhovnog vodstva. Svaki početak je težak. Kakvo Vas je stanje dočekalo, kako su Vas zajednica i okolina prihvatile?

Zajednica vrlo lijepo, no kao što ste i sami rekli, bilo je vrlo teško doći ovamo i jednostavno probuditi mrtvo. Židovstvo kao religija je bila u vrlo teškom stanju. Molitva se skoro nije održala. Nije bilo nikoga tko bi znao, i da je bilo, rekao bih, mogućnosti, voditi službu kako treba, sa svim propisima. Nije bilo košer jela da bi se moglo ovdje normalno jesti, a nije bilo baš ni literature na hrvatskom jeziku da bi se moglo čitati o židovstvu. U svako područje se trebalo miješati, trebalo se aktivirati, raditi, tako da je to bio veliki izazov, a to je uglavnom bio i razlog zašto sam ipak pristao doći ovamo. Jer to nije samo ići negdje biti rabin, to je jedan izazov na kojem ti možeš ponovno graditi jednu židovsku zajednicu, to je ono što me je ovdje dovelo. Mislim da je, hvala Bogu, došlo do toga da se danas ovdje može naći, ja bih rekao, već skoro sve što svaka židovska zajednica ima, u smislu vjerskog, u smislu duhovnosti. To je košer hrana – hvala Bogu danas već ima košer hrana,

SPECTRUM
časopis
studenta
KBF-a

RAZGOVORI

imamo košer klanje, tvornice koje proizvode košer. Imamo aktivnu sinagogu; hvala Bogu za svaki Šabat, svaki blagdan, lijepi je broj sudionika. Imamo i židovsku školu, danas već imaju šest razreda. Svaki dan uče o židovstvu, židovskoj kulturi i tradiciji te hebrejski jezik. To je prvih šest generacija koje su krenule učiti slova, upoznati što je hebrejski jezik. To je promjena u povijesti židovske zajednice u Hrvatskoj.

Spectrum: Možete li nam ukratko opisati koje su Vaše obaveze, kako je biti rabin u ovoj malo zajednici?

Obaveza je dosta i različite su. Od predavanja samoj zajednici (radim predavanja jednom tjedno) do toga da imamo sretne događaje kao što su vjenčanja ili obrezivanje, a imamo i sprovode. To se treba voditi prema propisima. Imamo vođenje službe – to je subota – blagdane i pripreme za proslave bilo kojeg blagdana. I imam naravno kontakt s Vladom, s državom, vjerskim zajednicama, i s glavnim rabinatom Izraela, sa svim rabinatima u Europi i s međunarodnim židovskim organizacijama. Tako da stalno ima nešto, ali evo, pokušavamo stići. I imamo intervjue ponekad.

Spectrum: Kakvo je trenutačno stanje s izgradnjom sinagoge i kulturalnog centra?

O tome se još raspravlja, jer židovske zajednice se međusobno moraju dogovoriti što će tamo biti, kako će se to sve skupa raditi. Kada se postigne dogovor među zajednicama, onda to može ići na nivo grada Zagreba i Vlade da dođu pomoći to realizirati. Ali prije svega to mora biti riješeno između zajednica. Nadam se da će se to na kraju ipak dogoditi, da će Bog ipak pogledati na židovske zajednice.

Spectrum: U svojem svakodnevnom djelovanju kao rabin i kao profesor susrećete se i sa židovima i nežidovima. Po Vašem mišljenju, kako je židovstvo prihvaćeno i postoji li plodno tlo za to? Kako biste ukratko ocijenili međureligijski dijalog u Hrvatskoj?

Što se tiče predavanja na Filozofskom fakultetu uglavnom mogu reći da su dosta lijepo prihvaćena, i ne samo to, nego da je su i dosta popularna. Interesantno, i broj sudionika to sam pokazuje, oko 90–150 sudionika u semestru na mojem kolegiju. Mislim da se međureligijski dijalog vrlo lijepo razvijao. Mogu reći da sam vrlo dobro povezan sa svim predstavnicima i voditeljima vjerskih zajednica u Hrvatskoj. Od muslimana, tu je Šefko Omerbašić, moj dragi prijatelj, do kardinala. Mi se ponekad susretnemo i razgovaramo o različitim problemima. Sada malo manje nego smo mi navikli, ali to bi se trebalo

sada malo pojačati, nadam se uskoro, tako da će to biti vrlo dobro. Ne vidim nikakav problem u tom smislu, vjerske zajednice, odnosi, dijalog i ekumenizam, mislim da je to dosta lijepo razvijeno ovdje.

Spectrum: Dakle, rekli biste da je židovstvo prihvaćeno?

Da, da. Sto posto.

Spectrum: U suradnji s Profilom izdali ste opsežnu knjigu Židovstvo – život, teologija i filozofija 2004. godine. Možete li nam u par crta iznijeti štogod o knjizi, koja je bila Vaša misao vodilja dok ste je pisali? Planirate li nastavak?

Znate što, kada sam krenuo pisati tu knjigu, mislio sam da će to biti knjiga od oko 250 stranica. Na kraju je to završilo s 830 stranica. Sve što sam napisao, to je još uvijek jedna kap u moru židovstva. Nisam ni pokušao, nitko ni ne misli da sam mogao, u jednoj knjizi opisati židovstvo. A što sam tamo napravio je da sam otvorio prozor za sve koji su zainteresirani učiti, saznati malo više o židovstvu. Pokušao sam dirati glavno, rekao bih, područje, od vjerske literature do filozofije, praktičnog života i tako dalje. To je bio pokušaj i meni je drago da je ta knjiga prihvaćena u Hrvatskoj vrlo dobro, od strane naravno same zajednice, ali i isto tako od nežidovske populacije. To se pokazalo time što je prvo izdanje već nestalo, sada se već treba raditi i na drugom izdanju. Posebno moram naglasiti da je knjiga napisana na akademski način da bi mogla služiti i za akademske studije. Tako je ona postala udžbenik na Filozofskom fakultetu za moj kolegij na Katedri za judaizam.

Spectrum: U židovstvu postoji nekoliko pokreta. Biste li nam mogli predstaviti one glavne?

Postoji puno pokreta. Glavna je ortodokсна struja, gdje ja pripadam. Vrlo ozbiljno se prihvaćaju svi propisi koji su napisani u Pet knjiga Mojsijevih i njihova aktualnost nije upitna od kada su bili zadani do današnjeg dana. Znači, autentičnost tih zapovijedi je upravo u tome da su one vječne i zbog toga vrijeme treba prilagoditi prema Tori, a ne Toru prilagoditi prema vremenu. To je bit svega. Druge struje su konzervativni i reformisti. Većina ih je u Americi, ima ih malo u Europi. U Izraelu je 90%, i više od 90% ortodokсна struja. I glavni rabinat u Izraelu isto tako, naravno, pripada ortodokсноj struji. Tako možete lagano reći da je u Izraelu i Europi ortodokсна struja u većini. Što se tiče Amerike tamo se može naći puno više židovskih zajednica koje pripadaju reformističkoj i konzervativnoj struji. Reformistička struja je uglavnom pu-

no toga od praktičnih zapovijedi odbacila, za njih one nisu aktualne jer misle da se Toru treba prilagoditi vremenu, a ne da vrijeme, kao što sam rekao, treba prilagoditi Tori. I točno tu je bit rasprave. Oni su zbog toga puno toga izbacili. Više ne mole za povratak u Svetu zemlju, jer su se htjeli integrirati u svoje društvo, i ne osjećaju potrebe za povratak u Cion za razliku od, naravno ortodoksnih, i čak konzervativnih, koji vide povratak u Cion, vrijeme dolaska Mesije, kao zadnju fazu spasenja i završetak dijaspore. Reformisti ne vide dijasporu kao problem, nego kao stanje na koje se treba prilagoditi i živjeti i tu nema nikakve potrebe za promjenom.

Spectrum: I za kraj, imate li što poručiti našim čitateljima? Koja su Vaša očekivanja u budućnosti? Kakav očekujete daljnji razvoj, imate li želju za daljnjom suradnjom?

Nadam se da ćemo surađivati što više. Vaši čitatelji pripadaju bogoslovnom fakultetu? Možemo surađivati u smislu više učenja, ili s područja Starog zavjeta ili hebrejskog jezika. Mislim da je cilj, na kraju krajeva, tu ostvariti što više znanja. Ako to možemo napraviti zajedno, suradnja je samo dobra. Na kraju, svi će dobiti samo blagoslov od više znanja.